

ARCHIVE COPY

Please return.

Outreach

Հրատարակութիւն Ամերիկահայոց Արեւելեան Թեմի Ազգային Առաքնորդարանի
A Publication of the Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America

Volume II, Number 10
February, 1980

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԳԵՐՇ. Տ. ՀՐԱՆՂ ԱՐՔ.
ԽԱԶԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Հոգելոյս Տ. Հրանդ Ա. Արքեպիսկոպոս ծնած է Հալէպ (Սուրիա) 1926-ին: Ազգանի անունով Յարութիւն՝ իր նախնական կրթութիւնը ստացած է տեղւոյն Ազգ. Հայկազեան վարժարանին մէջ: Ապա ընդունուած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքը, որուն ընթացքը աւարտել է ետք, 1948-ին ձեռնադրուած է վարդապետ: Անթիլիասէն ներս գանազան պաշտօններ վարել է յետոյ, 1952-58 հոգեւոր հովուութեան կոչուած է Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն մէջ: 1958 Յունիս 16-ին վերադարձած է Անթիլիաս եւ 2 Նոյեմբեր 1958-ին ձեռնադրուած է Եպիսկոպոս, ձեռամբ՝ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ:

Ամերիկահայ թեմի Ազգային Կեդրոնական Վարչութիւնը, Հայրապետական Պատուիրակ Բարձր. Տ. Խորէն Ս. Արքեպիսկոպոսի նախագահութեամբ գումարած իր 9 Մայիս 1959-ի նիստին, նոյն թեմի Առաջնորդական Տեղապահ ընտրած է Գերշ. Տ. Հրանդ Ա. Եպիսկոպոս Խաչատուրեանը:

Ամերիկահայ թեմի Ազգ. Երեսփոխանական Ժողովը, գնահատելով Գերշ. Տ. Հրանդ Արքեպիսկոպոսի արդիւնաւոր գործունէութիւնը, իր 11 Նոյեմբեր 1961-ի նիստին, գումարուած Տիթրոյիթի մէջ, զայն ընտրած է Ամերիկահայ Կիլիկեան Թեմի Առաջնորդ: Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոս Հայրապետական Կոնդակով (Համար Ե/Ա), 1964-ին Գերշ. Տ. Հրանդ Արքեպիսկոպոս ընտրած է ԱՐՔՈՒԹԵԱՆ պատիւ եւ տիտղոս:

Իր Առաջնորդ ընտրութեան թուականէն մինչեւ 1973, Գերշ. Տ. Հրանդ Ա. Արքեպիսկոպոս ձեռնհասօրէն վարած է Ամերիկահայոց Կիլիկեան Թեմի առաջնորդական պաշտօնը: Ան մասնաւորաբար զարկ տուած է թեմի կազմակերպչական աշխատանքներուն, հոգեւոր, մշակութային, եկեղեցական, շինական, վարչական եւ յարաբերական մարզերու մէջ: Իր առաջնորդութեան օրով կառուցուած եւ օծուած են Տիթրոյիթի Ս. Սարգիս, Ֆիլատէլֆիոյ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, Էնիւնոյի (Գալիֆորնիա) Սրբոց Նահատակաց, Ուաշինկթըն Տի.Սի.Ի. Ս. Խաչ, Այլընտի, Նիւ Եորք, Ս. Խաչ, Պէյլայտի Ս. Սարգիս, Սփրինկֆիլտի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, Օճայոյի Ս. Խաչ, Մոնթրէալի Ս. Յակոբ, Սան Ֆրանսիսքոյի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիները:

Իր օրով թափ առած է նաեւ Ամերիկահայ կարգ մը շրջաններու մէջ հայկական դպրոցներ բանալու աշխատանքը: Գերշ. Տ. Հրանդ Արք. Խաչատուրեան ձեռնադրուած է 4 արեւմտեան Անթիլիասի մէջ, իսկ Ամերիկայի մէջ բազմաթիւ քահանաներ: 1974-ին, Գերշ. Տ. Հրանդ Ա. Արքեպիսկոպոս ձեռնարկած է համալսարանական բարձրագոյն ուսման: Յաճախած է «Սէյնթ Էնթընի Ան Հատուրն Ֆրանսիսքըն» ձեռնարանը, հետեւած է պատմագիտութեան եւ 1979 Մայիսին, Բրաւիտընս Գալլիէն (Րոտ Ալլընտ) արժանացած է Դոկտոր փիլիսոփայութեան տիտղոսին:

Գերշ. Տ. Հրանդ Ա. Արք. Խաչատուրեան, սրտի անհանգստութեան պատճառով, 1980, Յունուար 8-ին, Փրավիտէնսէն փոխադրուած է Նիւ Եորք եւ Ազգ. Առաջնորդարանի անմիջական հսկողութեան տակ, ինամուած է Նիւ Եորք Իւնըվըրսիթի Հիւանդանոցին մէջ: Հազիւ հիւանդանոցէն դուրս եկած՝ Հրանդ Արքեպիսկոպոս, Յունուար 26, 1980-ին դարձեալ փոխադրուեցաւ Նիւ Ճըրզիի ԷնԿԼԻՎՈՒՏ Հիւանդանոցը, ուր սրտի տկարացումի եւ տազնապի հետեւանքով, հոգին աւանդեց Յունուար 27, 1980, Կիրակի յետմիջօրէի ժամը 2:00-ին:

Գերշ. Տ. Հրանդ Ա. Արք. Խաչատուրեան Մեծի Տանն Կիլիկիոյ միջին սերունդի այն ներկայացուցիչներէն է, որ իր եկեղեցական կեանքի ընթացքին միշտ զօրավիզ կանգնեցաւ եւ հաւատարիմ մնաց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան եւ անոր միաբանական ուխտին: Երաժշտական շնորհներով օժտուած, բժախնդիր Հայաստանեայց եկեղեց

Archbishop Hrant Khachadourian 1926-1980

With deep sorrow, the Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America announces the passing of Archbishop Hrant Khachadourian, former Prelate and an ardent member of the Brotherhood of the Great House of Cilicia.

Suffering from a heart ailment, His Grace, Archbishop Khachadourian was admitted to New York University Hospital for treatment. Shortly after being discharged on January 26, he was rushed to Englewood Hospital, Englewood, N.J., where he passed away on Sunday, January 27, 1980 at 2:00 p.m. Death was due to cardiac arrest.

Upon receiving this news, Bishop Ashjian, accompanied by Very Rev. Barouyr Ekmekjian, immediately went to the hospital where they prayed for the eternal repose of Archbishop Khachadourian.

Born in Aleppo, Syria, in 1926, under the baptismal name of Harootune, he completed his elementary education in the National Haigazian School in Aleppo, and thereafter was admitted to the Theological Seminary of the Holy See of Cilicia, in Antelias, Lebanon. After completing his studies in 1948, he was ordained a celibate priest (Vartabed), after which he was assigned to various teaching and administrative positions. He arrived in the United States in 1952 and served as pastor in several communities in New England until 1958. In June, 1958, he returned to Antelias, and on November 2, 1958, he was consecrated Bishop by His Holiness, the late Catholicos Zareh I, in the Cathedral of the Catholicosate.

On May 9, 1959, the Executive Council of the Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America and Canada, under the auspices of then Archbishop Khoren, Pontifical Nuncio, elected him Locum Tenens of the Prelacy. In recognition of his exemplary efforts during his term as Locum Tenens, the National Representative Assembly elected him Prelate at its convention in Detroit, Michigan, on November 11, 1961. In 1964, His Holiness Khoren I, by encyclical, elevated him to the rank of Archbishop.

From the time Archbishop Khachadourian assumed his office, until the expiration of his term in 1973, he conducted his duties in a thorough and vigorous manner. He gave special emphasis to organizational work throughout his jurisdiction, and particularly stressed spiritual and cultural efforts, church construction and

ՎԱԽՃԱՆՈՒՄ ԵՒ ՅՈՒՂԱՐԿԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆ
ԳԵՐՇ. Տ. ՀՐԱՆՂ
Ս. ԱՐՔԵՊՍ. ԽԱԶԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Ամերիկահայ գաղութը ընդհանրապէս եւ Ամերիկայի Կիլիկեան գոյգ թեմերու ժողովուրդը մասնաւորապէս խոր սուգի մատուցեալ իր նախկին Առաջնորդին՝ Գերշ. Տ. Հրանդ Ա. Արքեպիսկոպոսին վախճանումով, որ տեղի ունեցաւ Կիրակի, 27 Յունուար 1980-ին Էնկլիվուտի Հիւանդանոցին մէջ, Նիւ Ճըրջի:

Սրբազան Հայրը մի քանի տարիներէ ի վեր կը տառապէր սրտի հիւանդութեամբ: Երեք տարի առաջ «Բէյս մէյքըր» մը զետեղուած էր իր մարմնին մէջ, բայց սրտի մկաններու տարապայման յոգնութեան բերումով, վերջին ամիսներուն Սրբազան Հօր կեանքը լրջօրէն վտանգուած էր: Նոյեմբեր ամսուն, Բրաւիտընսի մէջ հիւանդանոց մտած էր: Երբ կացութիւնը աւելի մտահոգիչ դարձաւ, Յունուար ամսուն սկիզբին Սրբազան Հայրը Նիւ Եորք եկաւ եւ ամսոյս 8-ին ընդունուեցաւ Նիւ Եորք Իւնըվըրսիթի Հիւանդանոցը: Երկու շաբաթ մնալէ յետոյ որոշեց ելլել եւ Նիւ Ճըրջիի իր հարազատներուն մօտ դարմանուիլ: Այս շրջանին, Առաջնորդ Սրբազան Հայրը, վարդապետ եւ քահանայ հայրեր մօտէն հետեւեցան Սրբազան Հօր առողջական վիճակով: Ազգ. Առաջնորդարանը պարտք կը զգայ յիշելու յատկապէս Պր. Ճէք Զատրճեանը, որ բացառիկ նուիրումով մեծապէս օգնակար եղաւ բոլոր կարգադրութեանց: Շաբաթ, 26 Յունուարի երեկոյեան ժամը 9-ին, հապճեպ կերպով Սրբազան փոխադրուեցաւ Էնկլիվուտի Հիւանդանոցը, բայց արդէն ուշ էր: Գիշերուան ժամը 1-ին Առաջնորդ Սրբազան Հայրը, Տ. Մուշեղ Քէնյ. Հօր հետ փութաց հիւանդանոց: Սրբազան Հօր վիճակը ծանր էր եւ առաջին անգամ ըլլալով կը մտածէր մահուան մասին: Յաջորդ առաւօտ, Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, իր քարոզի աւարտին, Տ. Մեսրոպ Սրբազան կը յիշէր Տ. Հրանդ Արք. ի առողջական տաղանապալի կացութիւնը եւ կը խնդրէր որ հաւատացեալներ արօթիքին անոր առողջութեան համար: Բայց ուշ էր արդէն եւ Կիրակի, կէսօրէ յետոյ ժամը 2-ին Տ. Հրանդ Արքեպիսկոպոս աւանդեց իր հոգին:

Կիլիկեան Թեմը Ամերիկայի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը կորսնցնէր բարձրաստիճան հոգեւորական մը, իր առաջին Առաջնորդը: Վախճանման գուժը իմանալուն պէս Առաջնորդ Սրբազան Հայրը, ընկերակցութեամբ Տ. Պարոյր Վարդապետի, փութաց հիւանդանոց եւ արթնցնելու համար հանգուցեալի հոգւոյն ի հանգիստ: Ապա վերադարձաւ Առաջնորդարան եւ սկսաւ անհրաժեշտ խորհրդակցութեանց: Կազմուեցաւ պատուոյ կարգադիր Յանձնախումբ մը բաղկացած հոգեւորականներէ, Ազգ. Վարչութեան անդամներէն, իր բժիշկէն, Ազգ. Կեդրոնական նախկին եւ այժմեան ատենապետներէն: Յանձնախումբը գործի անցնելով, սկսաւ կազմակերպել պատշաճ յուղարկաւորութիւն մը:

Վախճանման բոթը գուժող հեռագիրներ ուղղուեցան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ գոյգ Վեհափառներուն, Կիլիկեան թեմերու առաջնորդներուն, Ս. Էջմիածնի ենթակայ Ամերիկայի Արեւելեան եւ Արեւմտեան թեմերու առաջնորդներուն, Ազգային կազմակերպութեանց, Թեմիս բոլոր եկեղեցիներուն եւ քոյր եկեղեցիներու առաջնորդներուն: Պատրաստուեցաւ Սրբազան Հօր մահազօր եւ կապ պահուեցաւ «Հայրենիք» ու «Նիւ Եորք Թայմզ» թերթերուն եւ այլ պատասխանատու անձերու հետ: Հեռաձայնային կապ հաստատուեցաւ Անթիլիասի կաթողիկոսարանին հետ եւ որոշուեցաւ Հոգելոյս Սրբազան Հօր վերջին օժման կարգը կատարել Նիւ Եորքի Ս. Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ իսկ թաղումը՝ Անթիլիասի մէջ:

Հետզհետէ Նիւ Եորք սկսան հասնիլ հոգեւորականներ եւ բազմաթիւ շրջաններէ սգակիրներ, որոնք յուզիչ հաւատարմութեամբ մը արտայայտեցին իրենց յուզումն ու ափսոսանքը: Թեմիս բոլոր հո-

Vartanantz In Perspective

One of our major complaints about growing up Armenian, was the method used in teaching Armenian history in our language and religion schools. We were taught individual, isolated events, without any attempt to connect these events with the rest of the world.

The story of Vartanantz is a good example. The story itself is well-known and could probably be recited by most of our school children. Briefly stated, in the year 451 the Persian king declared that all Christians must embrace the Zoroastrian religion. In order to enforce this decree, the Persians sent priests into Armenia to convert the Christians. These priests were massacred and the people, led by Vartan Mamigonian, revolted against the Persians, and a military confrontation took place. Eventually Vartan and his men were defeated by the large Persian army at the Battle of Avarayr on May 26, 451. Vartan and most of his men died in that battle. Persecutions and struggles continued for more than thirty years, when Vahan Mamigonian, nephew of Vartan, was successful in having the Persians accept the terms of a truce. The treaty signed in 484 at Nouarsag guaranteed, among other things, freedom of religion for the Armenians.

Looking at the Vartanantz story in the total Christian picture, you realize that fighting for the right to be Christian was not an Armenian phenomenon. Christianity, which began as a small splinter group from Judaism early in the first century, had become the official religion of the entire Roman Empire only three centuries later. This occurred in spite of barbaric efforts to destroy the new religion. Persecution, martyrdom and war were, in fact, common occurrences, and it was through armed struggle that Constantine conquered Rome in the year 312, and henceforth committed himself to the support of the Christian Church.

In the year 451, when the Armenians were defending their right to be Christian, Christianity was thriving in Rome. Christians were now large in number, members of the influential middle-class, and bishops were considered to be leading citizens. The once persecuted, inward-looking Christian minority, was now an aggressive majority within the Roman Empire.

The situation in Persia, Rome's neighbor, was totally different. There, Christians were still a persecuted minority. Seeing how Christianity had taken over Rome, it is no wonder that the Persians felt threatened, and were determined to convert the Christians within their empire, lest they meet the same fate.

Meanwhile, life was continuing at a fast pace elsewhere. The Council of Chalcedon, which was to become and remain a divisive force for Christendom, convened in the year 451. The Armenians did not attend because of their military involvement with the Persians. The development of the Armenian alphabet by Mesrob in the year 406 gave great impetus to translation and literary work, making the fifth century a period of great creativity.

Europe was beginning to take form. In 451 St. Patrick was in Ireland, where he had been preaching Christianity since 432. His greatest work, Confessio, which is a spiritual autobiography, was written in 450.

Attila the Hun, doomed to go down in history as the "Scourge of God," was still roaming the earth. In fact in the year 451 another pair of armies was facing each other, on the Gallo-Roman battlefield of the Campus Mauriacus, about 100 miles from Paris, where Attila's ferocious barbarism was halted. This was another battle of pagan barbarism against the Christian heritage in the year 451.

And so, looking at Vartanantz in the broader world picture you realize that it was not an extraordinary event in itself. The Armenians fought for what they believed, in spite of overwhelming odds against them, and even after Vartan's death, they continued fighting. But similar events had taken place and were still taking place in defense of Christianity everywhere. Perhaps the extraordinary part of the Vartanantz story is the treaty that was adopted 33 years later. That document, mentioned earlier, may very well be one of the first documents guaranteeing a people freedom of religion.

Looking at Armenian events as a part of world history does not diminish those events, but rather enhances our understanding, taking them out of the realm of "legend" and putting them in proper historical perspective.

Arch. Hrant Khatchadourian Memorial Fund Established

The Prelacy's Executive Council, at its meeting of February 9, 1980, established the Archbishop Hrant Khatchadourian Memorial Fund, in memory of first prelate of the Armenian Apostolic Church of America.

Because of His Grace's great interest in education, the Council decided that the Memorial Fund would be used primarily for the training and education of Armenian Americans in preparation for a vocation in the priesthood of the Armenian Apostolic Church. May the memory of the first be blessed.

OUTREACH

His Grace Bishop Mesrob Ashjian, Prelate

Editor Hasmig Mergian
Armenian Editor Very Rev. Barouyr Ekmekjian
Editorial Consultant Iris Papazian

OUTREACH (USPS 426-490) is published monthly by the Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America, 138 East 39th Street, New York, New York 10016, (212) 689-7810. Unsolicited manuscripts will be considered for publication; please include a stamped, self-addressed return envelope. We reserve the right to edit articles in order to conform to space limitations. Signed articles do not necessarily reflect the policy of the Armenian Apostolic Church of America. Send all correspondence to the above address to the attention of the Editor. Printed in the United States of America. Second class postage paid at New York, New York 10016.

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՓԱՐՈՍԸ

Պարոյր Վրդ. Էմմէմեան

Դէպի կատարելութիւն ընթացող մեր ճանապարհորդութեան ընթացքին ճակատագրական դեր խաղաց Վարդանանց Գոյամարտը եւ արդարացուց ինքզինք, որովհետեւ օժտած էր մեր հայրերուն հաւատքով: Հաւատք՝ որ կարելի դարձուց համախմբումը մեր հայրերուն՝ վսեմ պայքարի մը շուրջ: Քաղաքական հաշիւներ եւ շահեր, փառասիրական ձգտումներ, արտաքին աշխարհէն եկող դրդումներ եւ խառնակութիւններ կային անշուշտ, բնական է որ ըլլային: Բայց բնական էր նաեւ որ զօրաւոր հաւատքը համախմբէր նախարարներու եւ ժողովրդական խաւերու մեծամասնութիւնը: Հակառակ ընթացքը պիտի ըլլար դարերու իմաստութեան դէմ քայլել, որովհետեւ իմաստութիւնը կը սորվեցնէր մեծ գործերու յաջողութեան գաղտնիքը կարգաւ միութեան մէջ: Եղիշէ պատմիչ գեղեցիկօրէն կը բանաձեւէ այս իմաստութիւնը իր Վարդանի եւ հայոց պատերազմի մասին գրած գործին առաջին էջերուն մէջ:—

Միաբանութիւնը քարի գործերու մայրն է, իսկ անմիաբանութիւնը՝ չար գործերու ծնողը: Ամէն անգամ որ համախմբուեցան մեր հայրերը, ոսկեզար կերտեցին, Վարդանանց ճակատամարտ շղթայագերծեցին, արշաւանքներու դէմ դրին, եաթաղանին ճակատ տուին, քար առ քար Անի հիւսեցին, բառ առ բառ Արծաթէ դար երգեցին, շիղ առ շիղ Սարգսրապատ կոթողեցին: . . .

Միութիւնը մայրը բարի գործերուն, դարձաւ նաեւ մայրը մեր պատմութեան մեծ ծնունդներուն, ճակատագրական երկունքներուն, ըլլալու եւ լինելու հասունացումին: Եղիշէ պատմիչն մինչեւ Եղիշէ Չարենց նոյն ուղիէն ընթացաւ հայ միտքն ու հոգին, նոյն կըռոյթով ստեղծագործեց, նոյն տեսիլքով յագեցաւ: Երբ կար հաւատքը, կարելի կ'ըլլար ստեղծել նաեւ միութիւնը: Ու ինչէ՞ր չեն կրնար ընել այն ժողովուրդները, որոնք միացած են նոյն հաւատքով եւ տեսիլքով: Ինչէ՞ր չեն իրագործած մեր հայրերը: . . . Ինչէ՞ր չեն կրնար իրագործել մենք՝ իրենց ժառանգորդները: . . . Կատարելութեան որքա՞ն բարձունքներ են նուաճած մեր նախնիները: Քանի՞ անուանակալ մնացած բարձունքներ կը սպասեն մեր հաւատքին, կամքին ու միութեան պայծառ դրսեւորումին:

Հայ ժողովուրդի դէպի կատարելութիւն ընթացող ճանապարհորդութիւնը բազմաթիւ նուաճումներ ձգած է իր ետին, բայց դեռ չէ հասած իր վախճանական հանգրուանին: Իսկ կատարելութեան հաւատացող ճամբորդներու համար, դարերու մեր երթին վրայ լուսարձակող յաւիտենական փարոս է Վարդանանց ճակատամարտը:

Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻԻ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՊԱՏԱՐԱԳ ՕՔԼԱՀՕՄԱ ԶԻԹԻ ՄԷՋ

Յունուար 13, 1980, Կիրակի օր ՍԻ.Օ.ԵՈՒ. ճամայարանի եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ Ս. Պատարագ, Ս. Գրիգոր - St. Krikor Armenian Church - եկեղեցւոյ նորակազմ Հոգաբարձութեան եւ «Սասուն» Միութեան Վարչութեան նախաձեռնութեամբ: Օրուան պատարագին էր Կրանիթ Սիթիի հոգեւոր հովիւ՝ Տ. Խորէն Քհնյ. Հապէշեան: Ս. Պատարագին ներկայ էին շուրջ 100 հաւատացեալներ, որոնք խոր երկիւղածութեամբ եւ մեծ կարօտով հետեւեցան պատարագին: Տ. Խորէն Քհնյայ իր քաղցր ձայնով եւ հոգեթով արարողութեամբ յագեցուց ներկայ հաւատացեալներու տարիներու կարօտը: Հինգ ուսանողուհիներ երգեցին Պատարագը եւ Պրն. Մուշեղ Դուրեան կատարեց Սարկաւազի բաժինը:

Ս. Պատարագէն երբ, Տ. Խորէն Քհնյայ կարգաց Առաջնորդ Հօր՝ Գերշ. Տ. Մեսրոպ Ս. Եպիսկոպոսի Ս. ծննդեան պատգամը: Այս տեղի ունեցաւ Քրիստոսի Մկրտութեան արարողութիւնը, կնքահայրութեամբ՝ Էդուարդ Չամբազ-Աղախանեան: Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք, ներկայ հաւատացեալները հիւրասիրուեցան թէյստեղանի շուրջ: Նոյն պահուն եղան նուիրատուութիւններ եւ Ս. Գրիգոր Եկեղեցւոյ համար գոյացաւ 405 Տոլար, իսկ «Սասուն» Միութեան՝ 150 Տոլար: Հիւրասիրութիւնը վերջ գտաւ երեկոյեան ժամը 5-ին: Ներկայները մեկնեցան խորապէս ոգեւորուած եւ հոգեպէս նորոգուած:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

COMMUNIQUE

In response to the request by His Holiness, Karekin II Co-Adjutor Catholicos of the Holy See of Cilicia, Mr. John Mirak, a respected member of the Greater Boston Armenian Community, donated a Chevrolet Station Wagon to the Catholicosate of Cilicia in Beirut.

Previously the Mirak Family had donated another Station Wagon to the Catholicosate, and also a third one for a raffle to raise funds for the Armenian community in Lebanon.

For his great generosity, Mr. John Mirak has been honored with a special blessing by His Holiness, Khoren I, Catholicos of the See of Cilicia, who bestowed upon him the title of "Knight of Cilicia."

We extend our sincere thanks and appreciation to Mr. Mirak and pray that his family will be blessed with good health, prosperity, and happiness.

PRELACY SECRETARIAT

LENT — A Season of Fasting, Feasting, and Renewal

by Rev. Dr. Vahan H. Tootikian

For Protestant and Catholic Churches this year Lent begins on February 20, Ash Wednesday. The Lenten Season extends over a 46 day period, beginning with Ash Wednesday and ending on Easter Eve. Sundays, being weekly commemorations of the first Easter, have never been considered Lenten fast days. With six Sundays in the period, there are forty days in Lent, which corresponds to and symbolizes the forty days Jesus spent fasting, praying and meditating in the wilderness before He began His ministry.

In the Armenian Apostolic Church, this year Lent begins on Monday, February 18, the following day of the Great Barekandan Sunday. Each of the following Sundays until Easter is named after a special event or person from the Bible, such as Sunday of Expulsion, Sunday of the Prodigal Son, Sunday of the Steward, Sunday of the Judge, Sunday of Advent and Palm Sunday.

The word Lent is derived from the Anglo-Saxon Lencten meaning "spring." In the Armenian tradition, it is "fasting." But whatever tradition one belongs to, Lent is a period of the deepening and broadening of spiritual life; that is, a deepening of insight, self-discipline and dedication, and a broadening of outlook, compassion, and vision.

The leaders of the early church realized what this period of self-denial, self-discipline and prayer meant in Jesus' life. They established this period to help the early Christians realize that the complete fulfillment of Christian living came through these very acts.

Today, people observe Lent in a variety of ways. Some observe it by giving up certain things — some by taking on certain things. The danger is that when Lent is over, the deepening and broadening process may not have occurred or may come to an end. Lent, however, is designed to be a period of such significance in our lives that what occurs in it may be that which makes possible a continuing growth and advancement in Christian faith and practice. Self-denial, giving up something just for the sake of giving it up means nothing. Each of us needs those times when we set out for ourselves to think of the primary concerns of our lives. We need to put aside all the extraneous, unimportant activities and interests and center our thinking and action on that which gives the proper direction to our living. Lent prepares us for the atonement of Jesus Christ. Atonement means unity; separating the three syllables, you have "at-one-ment," and this is descriptive of its meaning. It is fulfillment, totality, personality integration and being in tune with life and life's Creator.

There are some people who very religiously fast during this solemn period; they find that beneficial both physically and morally. Others do not. Whether some Christians fast from certain foods and others continue on feasting, one thing should be made clear that all Christians have a deep need to fast from certain sins that incapacitate them spiritually. It should also be remembered that Lent is not only a season of giving up certain things but also doing certain positive things; not only a time of "fasting" but also a time of spiritual "feasting."

May this season of Lent be a season of some real fasting and feasting in our spiritual as well as our community and national lives in the following sense: Fasting from license, feasting on true liberty; fasting from idle gossip, feasting on purposeful silence; fasting from suspicion, feasting on truth; fasting from lethargy, feasting on enthusiasm; fasting from discouragement, feasting on hope; fasting from things that pollute, feasting on eternal things; fasting from hostility, feasting on forgiveness; fasting from sinfulness, feasting on Christian life; fasting from arguing, feasting on constructive action; fasting from envying, feasting on encouragement; fasting from harming, feasting on helping; fasting from compromising, feasting on conviction; fasting on hate, feasting on love.

Again, both in our spiritual life as well as in our ethnic reality, may this Lent be synonymous with Spring and its meaning, emphasizing reawakening, renewal and rebirth for all of us — a time to reject our old, tired selves and to recreate anew our image. But most of all, may it be a season to revive and reaffirm our faith in God and in our people.

PILGRIMAGES TO ANTELIAS

The Prelacy invites all Armenians to participate in a pilgrimage to Antelias, Lebanon, in order to take part in the ceremonies of the blessing of the Holy Muron by His Holiness Khoren I, and His Holiness Karekin II.

The Consecration of the Muron, which generally takes place every seven years, coincides this year with the Feast of Pentecost on May 25th. Thousands of Armenians from all over the world are expected to attend this significant event.

The Pilgrimage will be extended from Antelias to Armenia, where all will have a chance to visit Holy Etchmiadzin, the Temple of Hripsime, Zvartnotz, Dzizernagapert, Sartarabat, the Madenataran, and Lake Sevan, from where they will leave for Tiflis, a city that still portrays a rich Armenian cultural life.

For your convenience, the Prelacy has arranged for three pilgrimage tours. Each one has been carefully prepared so you will be in Beirut during the Blessing of the Holy Muron.

Full details will follow. Interested individuals may contact the Prelacy by writing or calling.

**PRELATE'S MESSAGE
FOR A.R.S. DAY**

On Sunday, February 24, special prayers will be offered in all the churches of the Eastern Prelacy, for those members of the Armenian Relief Society who have passed away.

This year marks the 70th anniversary of the A.R.S. For seven decades this important Armenian organization has served all in need. Keeping pace with changing times, the A.R.S. has stressed the maintenance of the Armenian language by establishing a network of Armenian schools, while still remaining faithful to its fundamental purpose of infusing all projects with maternal love.

We ask God to hear his blessings on the A.R.S., and guide it in its noble and ancestral task. We pray that the children of our nation, and especially our Armenian women, will continue in the tradition of those noble women of Vartanantz, the royal Tzevig, Hamazasbouhi, Aydzemig, Shakeh, and Soseh. We believe that the sisters of the A.R.S. will carry their work forward in the same spirit of self-sacrifice and love.

On this occasion, we pray for the founders of the A.R.S.; for its benefactors, such as Mother Sophie Hagopian, Araxi Proodian, and for all members of the A.R.S. who worked, strived, and passed on.

Dear Armenian mothers and sisters: It is your turn now to dedicate your lives to the work of the founders; and with your entire cooperative strength, enable the A.R.S. to continue its support of our beloved people, our church, our language, our family, our holy traditions and the moral values on which are based our national existence and future vision.

Prayerfully,
Bishop Mesrob Ashjian, Prelate

ՍԵՒԱԿԵԱՆ ՅՈՒՇ-ԵՐԵԿՈՅ

Ուրբաթ, Յունուար 25, 1980, երեկոյան ժամը 7:30-ին, Նիւ Եորքի Կիլիկեան Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանին մէջ տեղի ունեցաւ եղբարաբախտ Պարոյր Սեւակի նուիրուած յուշ-երեկոյն: Առաջնորդարանի դահլիճը յորդեցաւ ներկաներու հոծ բազմութեամբ մը, որ եկած էր իր յարգանքի տուրքը մատուցանելու մեծ բանաստեղծի յիշատակին: Արդարեւ, Հայ ժողովուրդի վերջին տասնամեակի մեծագոյն կորուստներէն մին եղաւ Պարոյր Սեւակ, որ Հայրենիքի մէջ վաղաճասորէն գոհ դարձաւ ինքնաշարժի արկածի մը, սուգի մատնելով ողջ հայութիւնը Հայաստանէն մինչեւ Սփիւռքի հեռաւոր գաղութները:

Յուշ-երեկոյն հովանաւորեց Ամերիկահայ Կիլիկեան Թեմի Առաջնորդ, Գերշ. Տ. Մեսրոպ Եպիսկոպոս Աշճեան: Բացման խօսքը եւ հանդիսավարութիւնը կատարեց Հոգ. Տ. Պարոյր Վրդ. Էքմէճեան: Օրիորդ Լուսինէ Թիրաքեան դաշնակի վրայ շնորհակալութիւն մեկնաբանեց Արամ Սալատուրեանի «ԹՈՒՔԱԹԱ»-ն եւ Էտկար Յովհաննէսեանի «Ներսէս-Երեմիայի» կտորը: Օրիորդ Լուսինէ ժամկոչեան ջերմ հաղորդականութեամբ արտասանեց հատուածներ Պարոյր Սեւակի «Անուշի Զանգակատուն»-էն եւ «Մենք Քիչ ենք» բանաստեղծութիւնը:

Օրուան առաջին բանաստեղծին էր Տիկ. Սաթեմիկ Քեչեճեան, որ հայերէն լեզուով խօսեցաւ Պարոյր Սեւակի ծննդեան, կեանքի եւ մահուան պարագաներուն մասին, անդրադարձաւ բանաստեղծի ծննդավայրին, ուսումնական կեանքին, ընկերակի շրջանակին, ստեղծարարական հեթին եւ յարակից հարցերուն: Անձնական վկայութիւններով համեմուած էր Տիկ. Քեչեճեանի բանաստեղծութիւնը, մանաւանդ երբ նկատի ունենանք այն պարագան, որ ան գտնեցած էր Պարոյր Սեւակի անմիջական շրջանակին մէջ:

Երկրորդ բանաստեղծ էր Պոսթոնարեանկ Տօթթ. Վարանդ Յակոբեան, որ անգլերէն լեզուով տրուած բանաստեղծութեամբ, անդրադարձաւ Պարոյր Սեւակի ստեղծագործութեան ընդհանուր գիծերուն: Յորդեքի բանաստեղծը, Հայերէն եւ Անգլերէն Հատուածներու մէջբերումով, բանաստեղծութիւններուն մէջէն փորձեց արժեւորել Պարոյր Սեւակ Իրաւ Մարզը, ամբողջական Հայը եւ տիեզերական տենդով բռնկած անմահ բանաստեղծը:

Փակման խօսքը կատարեց Գերշ. Տ. Մեսրոպ Եպիսկոպոս Աշճեան: Սրբազան Հայրը, շնորհակալութեան խօսք ուղղելէ ետք երեկոյթին մասնակցութիւն բերած արուեստագիտուհիներուն, բանաստեղծներուն եւ ներկայ հանդիսականներուն, իր յարգանքի տուրքը մատուցեց Պարոյր Սեւակի անմահ յիշատակին: Ապա ներկայ հանդիսականները ունկնդրեցին Հայրենիքէն բերուած այն ժապավենը, որուն վրայ Պարոյր Սեւակ արտասանած էր իր իսկ ստեղծագործած «Մօր Զեռքերը», «Ոոստանում եմ», «Վարդ Մեծաց» քերթուածները: Յոյց տրուեցան նաեւ Պարոյր Սեւակի տան, մահուան յիշատակին կանգնած կոթողին եւ դամբարանին «սլաշտները»:

Դասխոսական ձեռնարկէն յետոյ բացուած յայտարարուեցաւ նկարիչ Քալազի «Պարոյր Սեւակ եւ իր հոգեհարազատ ժողովուրդը» ցուցահանդէսը:

Ամրոտանալի ապրումներու եւ բանաստեղծութեամբ օծում քաղար միջնորդող մը ստեղծեց այս Յուշ-երեկոյն: Հայաստանին նոյնացած՝ իր գովերգած փառապանք երկրին եւ ժողովուրդին «Քարձրանուն» ու «Քաղցրանուն» բանաստեղծն է Պարոյր Սեւակ:

Անժամանցելի է, մանաւանդ Մեծ եղեռնի 65-ամեակի այս սեմին, Պարոյր Սեւակի միլիոնաւոր նահատակները ողբալու եւ «անարդարութեան շանթերը բեկանելու» գոտեպնդիչ պատգամը:

Ինչ յարգանք անմահանուն բանաստեղծի անկորնչելի յիշատակին:

ՊԱՐՈՅՐ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

**ՀԱՆԳԻՍ
ՏԵԱՌՆ ՀՐԱՆԴԱՅ Ս.
ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ**

Վատակեալ ի սպասարարութիւն եւ ի դիտապետութիւն սուրբ եկեղեցոյս Հայաստանեայց երեսուներկու ամս, փոփեցաւ առ Աստուած ի յոյսն յաիտենից յաւորն Կիրակէի յամսեանն յունուարի քսանն եօթի:

Տան կարգն կատարեցի յերեսուն յունուարի, յաւորն չորեքշաբթոյ ի ժամ ութի, Սուրբ Լուսարիչ մայր յեկեղեցոյ Նիւ Եորք քաղաքի:

Կարգ վերջին օծման եւ յուղարկարարութեան կատարեցի յերեսունմէկ յունուարի յաւորն հինգշաբթոյ, ի ժամ 10:30-ի ի նոյն մայր յեկեղեցոյ ձեռամբ թեմակալ Առաջնորդիս Տեառն Մեսրոպայ Ս. Եպիսկոպոսի:

Յերկոյնեան զդի հանգուցելոցն փոխարեացի ի Լիբանան եւ ամփոփեցի ի դամբարան մատուան յանուն Զարեհայ Առաջնոյ կաթողիկոսի որ յԱնթիլիաս:

Ազգային Առաջնորդարան Հայոց

SUMMER CULTURAL PROGRAM

The Prelacy is undertaking a project which will give American-born Armenian youth the opportunity to intensively study the Armenian language, culture and history, while living amongst the Armenian community in Beirut. American-born Armenians, who are currently in their junior year in a college or university are eligible to apply. The program will take place from July 1 through August 8. The program will include crash course in Armenian language and lectures in: Armenian literature, Armenian classical literature, Armenian music and art, Armenian architecture, Armenian history. In addition there will be field trips to Aleppo, Damascus, Der Zor, Kessab (Syria); and Ainjar (Lebanon).

Students will reside at the Hotel Ameriyeh, which is next to the Seminary of Bikfaya. The program director is the Very Rev. Oshagan Chokoyan. Professors are: His Holiness Catholicos Karekin II, Very Rev. Aram Keshishian, Very Rev. Anoushavan Tanielian, Miss Rita Kassabian and guest lecturers.

Roundtrip ticket, tuition and accommodations will be provided through the generous sponsorship of Mr. & Mrs. Kevork Hovnanian of Rumson, N.J. Visa and ticket arrangements will be taken care of by the Prelacy office. Number of participants will be limited to six. Those selected will pay \$100 towards the expenses of the Program. Application fee is \$10.00 and non-refundable. Interested students should file their applications before March 15, 1980. Application forms are available at the Prelacy, 138 East 39th St., New York, N.Y. 10016, Tel. 212-689-7810.

Lenten Series at the Prelacy

February 20, 1980
Lecturer: Very Rev. Barouyr Ekmekjian. Topic: "The Great Lent in the Armenian Church Tradition."

March 5, 1980
String Quartet: Hovsep Ketendjian, Kayaneh Ketendjian, Sebouh Shirinian, Judy Levitz.
Selections from liturgical music of Holy Week.

March 19, 1980
Lecturer: Aram Necessian. Topic: "A Perspective of the South East Asian Refugee Crisis." Slides will be shown.

Individuals interested in participating in the series should contact the Prelacy office: 212/689-7810.

**PRELACY LADIES' GUILD
CALENDAR OF EVENTS**

March 14: Art Auction presented by Prelacy Ladies' Guild, Women's Club of Teaneck, Beverly Rd., Teaneck, N.J., 8:00 p.m.

April 5: College Student Night at the Prelacy.

April 19: Ladies' Auxiliary Seminar. All day activity at the Prelacy, with the participation of all the Ladies' Auxiliaries of our Churches.

May 1: Mothers' Day Luncheon, sponsored by Prelacy Ladies' Guild, at Hotel Plaza, New York City.

**Archbishop Hrant Khatchadourian
1926-1980**

(Continued from page 1)

public relations. During his tenure the churches of St. Sarkis, in Detroit, Mich., St. Gregory the Illuminator in Philadelphia, Pa., Holy Cross in Washington, D.C., St. Sarkis in Bayside, N.Y., St. Gregory the Illuminator in Springfield, Mass., Holy Cross in Cleveland, Ohio, Holy Cross in Albany, N.Y., St. Hagop in Montreal, Canada, St. Gregory the Illuminator in San Francisco, Calif., and Holy Martyrs in Encino, Calif. were constructed and consecrated. Simultaneously during this massive church building program, a number of Armenian schools were inaugurated in various communities, and the present Prelacy building was purchased. Archbishop Khatchadourian ordained four celibate priests in Antelias, Lebanon, and many other priests in the United States.

In 1974, after Archbishop Hrant left the Prelacy, he devoted himself to the pursuit of higher education. He received a Master's Degree in Music studying at St. Anthony on Hudson Franciscan Seminary and was subsequently awarded a Doctorate in History from Providence College, Rhode Island, in May, 1979. Archbishop Hrant's major research work was devoted to Fifth Century Armenian Historical Literature.

During his ecclesiastical life, Archbishop Hrant was a strong and faithful supporter of the Holy See of Cilicia and its holy order. An individual blessed with musical talent and a warm personality, yet a staunch maintainer of the sacred tradition of the Armenian Church, he became a beloved and respected leader of the Church.

A funeral mass was celebrated in St. Illuminary's Cathedral in New York City on Thursday, January 31, by Bishop Mesrob Ashjian, assisted by fellow Armenian clergy from throughout the U.S. and Canada, and guest clergy from various denominations. Past and present members of the Prelacy's Executive Council, as well as delegates of the NRA were present.

In eulogizing the late Archbishop, Bishop Mesrob Ashjian said: "Today, the Holy See of Cilicia mourns the grievous loss of one of its beautiful sons, a senior member, and a beloved brother. Today, the Armenian Apostolic Church is diminished by this untimely death of one of its highest-ranking members. Today, the Armenian Apostolic Church of North America feels deep this poignant loss of its former Prelate, Archbishop Hrant Khatchadourian. Today, the Khatchadourian family which came down from the mountains of Sassoun mourns the loss of their son. . . . It was natural that he, too, would experience difficulties during his tenure. Life has never been easy. He participated fully in the drama of life. He heard the voice of his spiritual father, His Holiness, Zareh Catholicos who while ordaining him bishop said: 'We are not consecrating you for honor and glory. Don't look for honor and glory, you will not find it. Just the opposite, be prepared for persecution and deprivation of your rights and privileges. Be ready to spread love instead of animosity. Be ready to respect those who despise you. Open your chest to all those who threaten your life.'

"Archbishop Hrant Khatchadourian in his death has left us with two grievous wounds, one is the sanctified place where he will be placed for all of eternity. The other is in our hearts. Today that wound in our hearts hurts greatly. . . .

"Let his memory always remain green and fresh in our minds. Let us always remember him with sweetness, warmth, and love."

Following the Mass, a memorial luncheon was served by the Cathedral's Ladies' Guild. During the meal, family and friends of Archbishop Hrant reminisced about the Archbishop's warmth and strength of character.

The following day, the body of Archbishop Hrant, accompanied by Bishop Ashjian and Antranig Khatchadourian, the late Archbishop's brother, left for Beirut, Lebanon. Arriving in Beirut on Saturday afternoon, the entourage was met in Beirut's airport by members of the Cilician Brotherhood, at which time a procession transported Archbishop Hrant's body to the Catholicosate's Cathedral, where a short ceremony took place, led by Catholicos Khoren I and Catholicos Coadjutor Karekin II.

On Sunday morning burial services took place in the Cathedral after which the Archbishop's body was placed in the Catholicosate's Mausoleum, which was built in memory of Catholicos Zareh I.

The local Armenian, Arab, French, and English newspapers, as well as Lebanese television, covered the proceedings extensively.

"Let us all pray that Almighty God, grantor of all life and immortality admit the soul of his faithful servant, Archbishop Hrant Khatchadourian to the ranks of His faithful servants and saints and keep him for all eternity within the grace of God. Let Almighty God visit this church and keep safe this flock, the Armenian people, whose souls He gained by shedding His blood on the cross. May He keep our church in a state of unshakeable peace."

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

շաբ. էջ 1-էԳ

ցւոյ ծէսին եւ աւանդութիւններուն, իր կենցաղազէտ ու հեղահամբոյր նկարագրով, դարձաւ սիրուած ու յարգուած Հայաստանեայց եկեղեցոյ իշխանաւոր:

Իր վաղահաս վախճանումով, Միացեալ Նահանգներու եւ Գանատայի թեմերը կը կորսնցնեն նախկին Առաջնորդ մը եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնն ու Միաբանութիւնը՝ հարազատ միաբան անդամ մը:

Լո'յս մշտնջենի իր հոգիին:

գեւորականները անխորհրտ հասան Նիւ Եորք: Չորեքշաբթի առաւօտեան Գալիֆորնիայէն ժամանեցին Արեւմտեան Թեմի Առաջնորդ Գերշ. Տ. Եփրեմ Մ. Վարդապետ, Կիլիկեան միաբան հայրեր Գերշ. Տ. Սմբատ Ս. Եպիսկոպոս, Հոգւ. Տ. Եղիշէ Վարդապետ:

Ս. Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ Տան Կարգը Երեքշաբթի երեկոյ, իսկ Եկեղեցւոյ Կարգը՝ Չորեքշաբթի երեկոյ: Երկու արարողութիւններուն ալ ընթացքին հսկայ բազմութիւն մը լեցուցած էր եկեղեցին:

Չորեքշաբթի երեկոյեան, Եկեղեցւոյ կարգի աւարտին, յուզիչ դամբանական մը խօսեցաւ Գերշ. Տ. Սմբատ Ս. Եպիսկոպոս յանուն Ամերիկայի Կիլիկեան Արեւմտեան Թեմին: Այստեղ կուտանք իր խօսքին ամփոփումը. «Մինչեւ ի մահ հաւատարիմ եղիր եւ քեզի կենաց պահել պիտի տամ» - Արդարեւ հանգուցեալ Հրանդ Սրբազան, իբրեւ անդրանիկ առաջնորդ ամերիկահայոց թեմին, իր շատ երիտասարդ տարիքէն պարանոցը ծոցէ չալ եկեղեցւոյ ծառայութեան քաղցր լուծին. ու իր ստանձնած ծանր պարտականութեանց եւ կոչման մէջ մնաց հաւատարիմ մինչեւ ի մահ եւ մահուան գնով: Համեմատաբար 14 տարիներու իր առաջնորդութեան կարճ ժամանակաշրջանին, Ամերիկայի եւ Գանատայի Կիլիկեան Թեմը հսկայաքայլ յառաջդիմեց եւ ամէնուրեք բարձրացան եկեղեցիներ, դպրոցներ, ամենօրեայ եւ շաբաթօրեայ, իրագործուեցան կրթական ու մշակութային ծրագիրներ, որոնց վրայ իր անուանալի կնիքը դրաւ Հրանդ Սրբազան քրտնաթոր վաստակով:

Կեանքը օրերով եւ տարիներով չի չափուիր: Կարեւորը այն չէ թէ ի՞նչ ունինք իբրեւ նիւթական հարստութիւն եւ մտաւորական կարողութիւն: Կարեւոր չէ նաեւ թէ ինչ եւ ո՞վ ենք: Կարեւորը՝ թէ ի՞նչ կ'ընենք մեր եկեղեցիին, ազգին, դպրոցին եւ առհասարակ մարդկութեան: Մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի կեանքն ալ կարճ եղաւ, սակայն ատիկա բանց որ դարեր ամբողջ պատմութիւն ու քաղաքակրթութիւն ներշնչուին այդ կեանքին:

Ինչո՞ւ Հրանդ Սրբազան երիտասարդ տարիքին հեռացաւ այս աշխարհէն: Այդ հարցումին պատասխանը չունինք: Աստուծոյ ճամբաները մեր ճամբաները չեն: Իր խորհուրդները մեր խորհուրդները չեն: Զի մարդը կը ծրագրէ եւ Աստուած կը գործադրէ: Հրանդ Սրբազան իրեն փոխ տրուած կարճ ժամանակի մէջ յաջողեցաւ գործադրել բարոյութեան եւ արուեստի գործեր այս թեմէն ներս, երախտագիտական խոր զգացումներ թողլով մեր սրտերէն ներս:

Վստահ եմ ան հիմա երկնքի մէջ կը լսէ Տէրունական կոչը. «Ապրիս ծառայ բարի եւ հաւատարիմ, մտիր Տիրոջ ուրախութեան մէջ»:

Սմբատ Սրբազան իր սրտատուչ խօսքերը փակեց Յայտնութեան Գիրքէն բերած հետեւեալ խօսքերով. «Եւ երկինքէն ձայն մը լսեցի որ ըսաւ. «Գրէ, երանի մեռեալներուն որ Աստուծով կը ննջեն, որովհետեւ անոնք հանգչեցան իրենց տառապանքներէն, եւ իրենց բարի գործերը կը հետեւին իրենց»: Արդարեւ, Հրանդ Սրբազան երանելի է, որովհետեւ հանգչեցաւ իր տառապանքներէն եւ հիմա իբրեւ քաջաբերանք եւ օրինակ բոլորիս, իրմէ մեզի կը մնան իր կատարած գործերուն յիշատակն ու թելադրանքը: Բարի ճանապարհ, Առաջնորդ Սրբազան Հայր, խաղաղութիւն քու յոգնատանջ հոգւոյդ: Ամէն:»

Եկեղեցական արարողութեանց աւարտին, Սրբազան Հայրը, միաբան հայրեր, քահանայ հայրեր եւ ազգականներ, եկեղեցւոյ սրահին մէջ ցաւակցութիւններ ընդունեցին:

Երեքշաբթի գիշեր, Չորեքշաբթի ամբողջ օր եւ Հինգշաբթի, քահանայ հայրեր զոյգ զոյգ եւ հերթով, հանգուցեալ Սրբազանի դագաղի կողքին կարդացին չորս Աւետարաններ եւ Սաղմոսներ:

Ս. Պատարագ Եւ Վերջին Օծում

Հոգեւոր Տ. Հրանդ Ս. Արքեպիսկոպոսի վերջին օծումը կատարուեցաւ Հինգշաբթի, 31 Յունուար 1980-ին, յընթացքի Ս. Պատարագի, զոր մատուցեց Թեմի Առաջնորդ՝ Գերշ. Տ. Սեբաստիոն Ս. Եպիսկոպոս: Ներկայ էին Գերշ. Տիրան Ս. Արք. Ներսիսեան, Գերշ. Տ. Սմբատ Ս. Եպիսկոպոս, Գերշ. Տ. Եփրեմ Մ. Վարդապետ, Առաջնորդ Ամերիկայի Կիլիկեան Արեւմտեան Թեմին, Տ. Եղիշէ եւ Տ. Պարոյր Վարդապետներ, Թեմիս բոլոր քահանայ հայրերը, Գալիֆորնիայէն՝ Տ. Վաչէ քհնյ. Նազարեան, Եաքովոս Արքեպիսկոպոսի ներկայացուցիչ Տ. Ֆիլոթէոս Միլոյայի Եպիսկոպոսը, Ասորի Ուղղափառ եկեղեցւոյ Առաջնորդ Տ. Աթանասիոս Եպիսկոպոս, Ղաթի եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Հայր Կապրիել, Հայ Կաթողիկէ Համայնքէն՝ Հայր Գրիգոր Վրդ. Սարոյեան, Հայ Աւետարանական եկեղեցիէն՝ Տ. Զօփորեան, Պպ. Սամուէլ Հեքիմեան եւ Երանգո ծանօնիկեան, Սէնթ Էնթընի Ան Հըտսըն դպրեմանքի տեսուչ Հայր Ժան Պուրբարտ, Ազգ. վարչութեան անդամներ, Ազգ. վարչութեան նախկին ատենապետներ, ազգ. երեսփոխաններ, Գալիֆորնիայէն ազգ. երեսփոխան Պր. Թորգոմ Փոսթաճեան, Հ.Յ. Դանակցութեան կողմէ Պր. Վ. Եղբայրեան, Հ.Օ. Միութեան կողմէ Տիկ. Արփի Փափագեան, եկեղեցիներու հոգաբարձութեանց անդամներ, եւ Ամերիկայի ու Գոստաայի զանազան շրջաններէ եկած սգակիրներ: Յատկապէս յուզիչ էր Հանգուցեալի վաղեմի դաստիարակ՝ Պր. Բիւզանդ Եղիայեանի ներկայութիւնը: Ներկայ էր նաեւ լիբանանի նիւ Եորքի ընդհ. հիւպատոս Օր. Ս. Էլ Տահէր:

Ողջոյնէն առջև կանգ առաւ Ս. Պատարագը եւ տեղի ունեցաւ վերջին օծման կարգը: Սաղմոսներու ընկերակցութեամբ Հոգեւոր Սրբազան Հոր դագաղը

Bishop Mesrob Ashjian anoints Archbishop Hrant's right hand during the final unction ceremony.

Mourners filled St. Illuminator's Cathedral in New York City to pay last respects.

In the Cathedral's Pashalian Hall, mourners and clergy sing "Giligia."

քահանայ հայրերու կողմէ բերուեցաւ բեմ: «Առաջիկայ Աղանոյ» շարականի երգեցողութեամբ Տ. Սեբաստիոն Եպիսկոպոս հեղուց Ս. Միւռոնը անօթի մը մէջ եւ սկսաւ օծման կարգը: Տ. Սմբատ Եպիսկոպոս օծեց Հոգեւոր Սրբազան Հոր ճակատը, իսկ Տ. Սեբաստիոն Եպիսկոպոս՝ աջ ձեռքը: Քահանայ հայրերը դագաղը գետեղեցին չորս ուղղութիւններով, մինչ երգուեցան հրաժեշտի «Ողջոյն»ը: Սրբազան Հայրը իր գաղտնի տուաւ իր եկեղեցւոյն, իր ժողովուրդին, իր զաւակներուն: «Ողջոյն քեզ սուրբ եկեղեցի. . . Ողջոյն ձեզ մանկունք եկեղեցւոյ. . . Ահա հրաժարիմ ի քէն սուրբ եկեղեցի, ահա մեկնիմ ի ձեռք սիրելի եղբարք. . .»: Ասորուց Եպիսկոպոսը մասնակցեցաւ վերջին օծման կարգին, կարգալով յատուկ աղօթք եւ շարական, իր երկարամեայ հոգեւոր եղբոր յիշատակին:

Օծման Կարգի աւարտին Թեմի Առաջնորդ Գերշ. Տ. Սեբաստիոն Եպիսկոպոս խօսեցաւ դամբանական մը, «Առոյգ էի եւ գեղեցիկ եւ արարիւր զիս այր ցառց» բնաբանով, տալով Սրբազանին կենսագրականը: Վեր առաւ անոր նկարագրին ցայտուն գիծերը, արտայայտեց Թեմին ցաւն ու կսկիծը այս անակնկալ ու վաղաժամ վախճանման առթիւ, որով Կիլիկեան Աթոռն ու միաբանութիւնը կը կորսնցնէին իրենց սիրելի մէկ եղբայրը, Հայ Եկեղեցին՝ պերճաշուք առաջնորդ մը, Ամերիկահայ գաղութը իր առաջին առաջնորդը:

Դամբանականի աւարտին, ներկայ բոլոր հոգեւորականները, զխաւարութեամբ Հայ Եկեղեցւոյ երիցազոյն Արքեպիսկոպոս՝ Գերշ. Տ. Տիրան Արք. Ներսիսեանի, բարձրացան խորան եւ Համբուրցի Հոգեւոր Սրբազան Հոր Աջը, վերջին Ողջոյնը ստանալով եւ բաշխելով հաւատացեալներուն: Ս. Պատարագի աւարտին, նախագահութեամբ Գերշ. Տ. Սմբատ Եպիսկոպոսի շարունակուեցաւ յուղարկաւորութեան կարգը: Վերջին աղօթքը կարդաց Գերշ. Տ. Եփրեմ Մ. Վրդ. եւ դագաղը առաջնորդուեցաւ եկեղեցւոյ սրահը, ուր արցունքի եւ կսկիծի մէջ երգուեցաւ «Կիլիկիա»: Հաւատացեալներ հրաժեշտ տուին Հրանդ Սրբազանին, որ Ուրբաթ օր իր վերջին ճամբորդութեան պիտի ձեռնարկէ:

. . . Երթամ ճեղքի յիմ Կիլիկիա Աշխարհ որ ի՞նձ Եստուր արեւ:

Յուղարկաւորութեան աւարտին, Ս. Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութեան կողմէ տրուեցաւ հոգեճաշ: Հոգեճաշի ընթացքին խօսք առաւ Սրբազանի մանկութեան մտերիմ ընկերներէն Պր. Թորգոմ Փոսթաճեան, որ յուզումով դրուագներ յիշեց իրենց վաղեմի օրերէն, վեր առնելով անոր անձին արժանիքները, գեղեցիկ եւ յուզիչ

Bishop Ashjian delivers a moving Eulogy, saying "Archbishop Hrant in his death has left us with two grievous wounds. . . one is the sanctified place where he will be placed for eternity. . . the other is in our hearts."

In Antelias, the casket is carried to the Zareh I Mausoleum for burial.

ձայնը: Պր. Փոսթաճեան առաջարկեց նաեւ, որ ի յաւերժացումն Սրբազան Հոր յիշատակին, Ազգ. Առաջնորդարանը հաստատէ հոգեւորականներու պատրաստութեան յատուկ հիմնադրամ մը:

Սրբազան Հոր մարմինը Ուրբաթ, 1 Փետրուարին փոխադրուեցաւ Լիբանան: Դագաղին ընկերակցեցան Թեմի Առաջնորդ Գերշ. Տ. Սեբաստիոն Եպիսկոպոս Տ. Զարեհ Քհնյ. Մարոնեան եւ հանգուցեալի երէց եղբայրը՝ Պր. Անդրանիկ Մաշտոտեան:

Գերշ. Տ. Սեբաստիոն Եպիսկոպոս Աշճեան եւ իր ընկերակցները Շաբաթ, Փետրուար 2-ի երեկոյեան հասան Պէյրութ եւ օդակայանին մէջ դիմաւորուեցան միաբան հայրերու կողմէ: Ապա, Հրանդ Արքեպիսկոպոսի դագաղը առաջնորդուեցաւ Անթիլիասի Մայր Տաճարը, ուր տեղի ունեցաւ կարճ արարողութիւն մը, նախագահութեամբ զոյգ Վեհափառ Հայրապետներուն:

Կիրակի առաւօտ հանդիսաւոր Սուրբ Պատարագ մատուցուեցաւ Մայր Տաճարին մէջ խուռն բազմութեան մը ներկայութեան: Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս իր սրտատուչ դամբանականին մէջ յայտնեց Կաթողիկոսութեան եւ Միաբանութեան խոր սուգը միաբանակից Հրանդ Արքեպիսկոպոսի վաղաժամ վախճանման առթիւ:

Յաւարտ Ս. Պատարագի տեղի ունեցաւ թաղման տխուր արարողութիւնը եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Զարեհեան դամբարանին մէջ: Ապա, զոյգ Վեհափառ Հայրապետները, Առաջնորդ Սրբազան Հայրը, Տ. Զարեհ Քհնյ. Մարոնեան եւ Հանգուցեալի եղբայրը Պր. Անդրանիկ Մաշտոտեան ցաւակցութիւններ ընդունեցին:

Տեղական հայատառ, արաբատո, ֆրանստառ եւ անգլիատառ մամուլը նախադարձաբար Հոգեւոր Սրբազան Հոր մարմնի փոխադրութեան եւ թաղման մասին, հրատարակելով լուսանկարներ:

Սաղաղութիւն իր հոգիին: Թող բարին Աստուած իր երանաւէտ յաւիտենութեան մէջ հանգչեցնէ իր հաւատարիմ ծառային եւ պաշտօնէին հոգին, եւ դասէ զայն յերամտ հոգեղինաց դասուց:

Ազգ. Առաջնորդարանս պարտք կը զգայ շնորհակալութիւն յայտնելու բոլոր անոնց, որոնք իրենց եղբայրական եւ հարազատ աջակցութիւնը ընծայեցին Ազգ. Առաջնորդարանին, թէ Սրբազան Հոր հիւանդութեան եւ թէ անոր վախճանման եւ թաղման ընթացքին: Թող Աստուած վարձահատուց ըլլայ բոլորին:

Տ. Հրանդ Ս. Արքեպիսկոպոսի վախճանման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւնները կ'ընդունուին յանուն Ազգ. Առաջնորդարանին. - Armenian Apostolic Church of America, 138 East 39th Street, New York, New York 10016.